

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A3: Tvorba nových profesně zaměřených studijních programů

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Základní statistické pojmy

Ing. Vladimíra Hovorková Valentová, Ph.D.

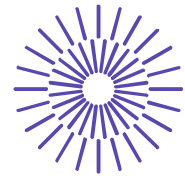

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Základní statistické pojmy

Statistika

- tento pojem lze chápat v zásadě ve třech pojetích:
  - 1) číselné nebo slovní údaje (data) a jejich souhrny o hromadných jevech;
  - 2) praktická činnost spočívající ve sběru, zpracování a vyhodnocování dat o hromadných jevech;
  - 3) teoretická disciplína (věda), která zkoumá zákonitosti hromadných jevů, resp. souhrn vědeckých metod sběru, zpracování a analyzování dat

V každé definici statistiky je uvedeno, že se zabývá hromadnými jevy.

Hromadné jevy

- takové skutečnosti, které se vyskytují mnohokrát a mohou se znovu opakovat;
- jevy, které se vyskytují v masovém měřítku u velkého počtu prvků.

Statistický soubor

- souhrn všech jednotek, které jsou předmětem zkoumání.
- množina prvků s přesně stanovenými shodnými vlastnostmi (např. množina osob, organizací, strojů atd.).

Statistická jednotka

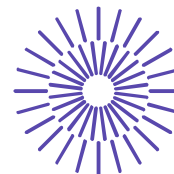
- prvek statistického souboru;
- individuální nositel vlastností daného statistického souboru.

Rozsah statistického souboru

- počet jednotek statistického souboru (symbolické značení – ***n***, ***N***).

! Existují dvě možnosti přístupu ke statistickému souboru – jejich chápání je relativní.

- 1) Základní soubor (populace) = statistický soubor všech jednotek, které jsou předmětem zkoumání, obvykle velmi rozsáhlý, rozsah značíme ***N***.
- 2) Výběrový soubor (výběr) = vzorek ze základního souboru, pořízený tak, že se určitým způsobem vyberou pouze některé jednotky, rozsah značíme ***n***.

Statistický znak

- označení (odraz) určité vlastnosti, kterou má v té či oné míře každá jednotka daného statistického souboru;
- u souboru osob např. věk, váha, výška, atd.
- ekvivalentní označení: statistická proměnná.

Hodnota statistického znaku (= pozorování)

- míra dané vlastnosti (statistického znaku) u každé jednotky statistického souboru.

! Počet hodnot (pozorování) = rozsah souboru.

Obměna (= varianta) statistického znaku

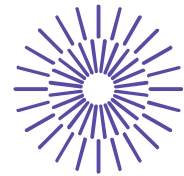
- hodnota ve smyslu vyjádření různého stupně dané vlastnosti.

! Počet variant $\leq$ rozsah souboru.

Statistický znak shodný: v daném statistickém souboru nabývá pouze jedné varianty.

Statistický znak proměnný: v daném statistickém souboru nabývá více než jedné varianty.

Ekvivalentní označení = **statistická proměnná.**

Zpracování dat

- Ke statistickému zkoumání jsou třeba *hodnoty proměnných = data = údaje*; získáme je statistickým šetřením.
- Tato data pak jsou zpracována a vyhodnocena.
- Většinou jde o velké množství údajů, které jsou značně nepřehledné.

Existují 3 základní způsoby zpracování dat:

1) Tabulka.

2) Graf.

3) Popisné charakteristiky.

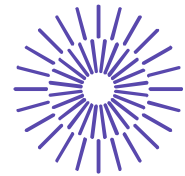
- Prvním krokem je proto zpřehlednění (setřídění) dat formou *tabulek a grafů*.
- Cílem je, aby vynikly charakteristické rysy a zákonitosti analyzovaného souboru.

Tabulka prostého rozdělení četností

Odměna proměnné x_i	Četnost		Kumulativní četnost	
	absolutní n_i	relativní p_i	absolutní	relativní
x_1	n_1	p_1	n_1	p_1
x_2	n_2	p_2	$n_1 + n_2$	$p_1 + p_2$
x_3	n_3	p_3	$n_1 + n_2 + n_3$	$p_1 + p_2 + p_3$
.	.	.	.	.
.	.	.	.	.
x_k	n_k	p_k	n	1
Celkem	n	1	×	×

$$p_i = \frac{n_i}{\sum_{i=1}^k n_i} = \frac{n_i}{n} ; \sum_{i=1}^k n_i = n ; \sum_{i=1}^k p_i = 1$$

- Je to *tabulka prostého rozdělení četností*.
- Takováto tabulka je výsledkem zpracování diskrétní proměnné s několika málo odměnami.
- Statistický znak, který jsme označili x , nabývá odměn $x_i, i = 1, 2, \dots, k$, tj. $x_1, x_2, \dots, x_k$.
- Odměny x_i se nejčastěji uspořádávají do tabulky rozdělení četností VZESTUPNĚ.
- V případě zpracování diskrétní proměnné s mnoha odměnami nebo spojitě proměnné není použitelná, pak je třeba data třídit do tabulky *intervalového rozdělení četností*.

Tabulka intervalového rozdělení četností

- Je třeba stanovit optimální počet intervalů (k), na které rozdělíme variační rozpětí (R):
$$R = x_{max} - x_{min} .$$
- K tomu slouží různá pravidla (např. Sturgesovo pravidlo: $k \approx 1 + 3,3 \cdot \log n$).
- Každý interval lze při výpočtech zastoupit jeho středem (výsledky takovýchto výpočtů jsou přibližné).
- Nejlepším reprezentantem každého intervalu je skupinový průměr, tj. aritmetický průměr hodnot v dané skupině.

Zásady při konstrukci intervalů:

- Všechny intervaly by měly být stejně široké.
- Intervaly konstruujeme tak, aby střed intervalu bylo celé číslo.
- Hranice intervalů označujeme tak, aby bylo možné zařadit každou jednotku.

Grafy

Existuje mnoho druhů grafů, je třeba vybrat takový, který odpovídá charakteru dat.

Polygon četností

- graf vhodný pro znázornění prostého rozdělení četností;
- spojnicový graf.

Histogram četností

- graf vhodný pro znázornění intervalového rozdělení četností;
- sloupkový graf.

Výsečový graf (piechart), sloupkový graf (barchart)

- grafy vhodné pro znázornění rozdělení četností nominální proměnné.